

Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Τόμ. 9, Αρ. 4Α (2017)

Ο Σχεδιασμός της Μάθησης

Τόμος 4, Μέρος Α

Πρακτικά

9^ο Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή
& εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Αθήνα, 23 – 26 Νοεμβρίου 2017

Ο Σχεδιασμός της Μάθησης

Επιμέλεια
Αντώνης Λιοναράκης
Σύλβη Ιωακειμίδου
Μαρία Νιάρη
Γκέλη Μανούσου
Τόνια Χαρτοφύλακα
Σοφία Παπαδημητρίου
Άννα Αποστολίδου

ISBN 978-618-82258-9-3
ISBN SET 978-618-82258-5-5

Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
Ελληνικό Δίκτυο Ανοικτής & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης

Εμπόδια και διδακτικά/μαθησιακά οφέλη
υιοθέτησης/χρήσης Ανοικτών Εκπαιδευτικών
Πόρων: ποσοτική έρευνα σε διδάσκοντες στην
Ανώτατη Εκπαίδευση-συμμετέχοντες στη Δράση
«Κάλλιπος»

Σταματίνα Κ. Κουτσιλέου, Νικόλαος Μ. Μήτρου

doi: [10.12681/icodl.1329](https://doi.org/10.12681/icodl.1329)

Εμπόδια και διδακτικά/μαθησιακά οφέλη υιοθέτησης/χρήσης Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων: ποσοτική έρευνα σε διδάσκοντες στην Ανώτατη Εκπαίδευση-συμμετέχοντες στη Δράση «Κάλλιπος»

Barriers and teaching/learning benefits of the adoption/use of Open Educational Resources: a quantitative research with faculty staff – participants in the Project “Hellenic Academic E-textbooks / Kallipos”

Σταματίνα Κ. Κουτσιλέου
Φιλολόγος, MEd
Δράση «Κάλλιπος» (ΣΕΑΒ ΕΜΠ)
stamatinakoutsileoufatsea@gmail.com

Νικόλαος Μήτρου
Καθηγητής ΗΜΜΥ, ΕΜΠ
Επιστημονικά Υπεύθυνος Δράσης «Κάλλιπος»
mitrou@cs.ntua.gr

Abstract

Open Educational Resources (OER) are innovative technological applications for teaching and learning that have been used, worldwide, in the fields of Open and Distance Education, Adult Education/Lifelong Learning etc.; currently, they have also been used as in Projects implemented within the Hellenic Higher Education. The purpose of this study is to explore the beliefs of faculty that have participated in the Project “Hellenic Academic Electronic Textbooks/Kallipos” on barriers and teaching/learning benefits of OER adoption/use while teaching in the “classroom”. The research was conducted using an electronic survey questionnaire. From the analysis of one hundred (100) answers given by the faculty of the researched sample an attempt was made for the following research questions to be answered: a. (How much) do the faculty of the researched sample (dis)agree with the barriers examined? b. To what extent do they believe that the teaching benefits examined result from OER adoption/use? c. How often do they believe that the learning benefits examined result from OER adoption/use? Generally, the survey results reveal positive perceptions of the researched sample’s faculty about OER adoption/use: this means that the results are consistent with the data findings from the international literature review, according to which, the faculty that are familiar with the OER, such as the subjects of this survey – participants of the Project “Kallipos”, are in favor of the OER. In particular, as regards the examined barriers of OER adoption/use, the non-supportive institutional policy is considered as the major obstacle, a finding that is justified by the peculiarities of the Hellenic Higher Education. Finally, regarding the teaching and learning effectiveness of OER adoption/use, the majority of the faculty conclude positively on the examined teaching and learning benefits, most of all on the variety of the applied teaching and learning methods and on the students’ satisfaction from their learning experience.

Keywords: *Open Educational Resources (OER), Higher Education, faculty, adoption/use, barriers, teaching/learning benefits*

Περίληψη

Οι Ανοικτοί Εκπαιδευτικοί Πόροι (ΑΕΠ) αποτελούν σύγχρονες τεχνολογικές εφαρμογές στη διδασκαλία και μάθηση, που χρησιμοποιούνται, παγκοσμίως, στα πεδία της Ανοικτής και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης (ΑεξΑΕ), της Εκπαίδευσης Ενηλίκων/Διά Βίου Μάθησης κ.ά. τα τελευταία χρόνια, έχουν αξιοποιηθεί και σε Έργα/Δράσεις που έχουν υλοποιηθεί στην ελληνική Ανώτατη Εκπαίδευση. Στόχος της εργασίας είναι η διερεύνηση και αποτύπωση των απόψεων διδασκόντων-συμμετεχόντων στη Δράση «Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα/Κάλλιπος» για εμπόδια και διδακτικά/μαθησιακά οφέλη υιοθέτησης/χρήσης ΑΕΠ στη διδασκαλία στην «τάξη». Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με τη χρήση ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου. Τα ερευνητικά ερωτήματα που έγινε απόπειρα να απαντηθούν -από τις εκατό (100) απαντήσεις διδασκόντων του δείγματος που έγιναν αντικείμενο ανάλυσης- είναι τα εξής: α. Σε τι βαθμό συμφωνούν/διαφωνούν οι διδάσκοντες του δείγματος με τα υπό διερεύνηση εμπόδια; β. Σε τι βαθμό απορρέουν τα διερευνώμενα διδακτικά οφέλη; γ. Με ποια συχνότητα προκύπτουν τα διερευνώμενα μαθησιακά οφέλη, με την υιοθέτηση/χρήση ΑΕΠ στη διδασκαλία στην «τάξη»; Σε γενικές γραμμές, στα αποτελέσματα της έρευνας επισημαίνονται θετικές αντιλήψεις των διδασκόντων (στην Ανώτατη Εκπαίδευση) του δείγματος για την υιοθέτηση/χρήση ΑΕΠ στη διδασκαλία στην «τάξη», άρα τα ερευνητικά ευρήματα συμβαδίζουν με τα δεδομένα της βιβλιογραφίας, σύμφωνα με τα οποία, όσοι είναι εξοικειωμένοι με τους ΑΕΠ, όπως και τα υποκείμενα της εν λόγω έρευνας – συμμετέχοντες στη Δράση «Κάλλιπος», αντιμετωπίζουν τους ΑΕΠ ευμενώς. Ειδικότερα, σε ό, τι αφορά τα διερευνώμενα εμπόδια υιοθέτησης/χρήσης ΑΕΠ στη διδασκαλία στην «τάξη», η μη υποστηρικτική ιδρυματική πολιτική αξιολογείται από τους διδάσκοντες ως ο πλέον ανασταλτικός παράγοντας, εύρημα που δικαιολογείται από τις ιδιαιτερότητες της ελληνικής Ανώτατης Εκπαίδευσης. Τέλος, αναφορικά με τη διδακτική και μαθησιακή αποτελεσματικότητα της υιοθέτησης/χρήσης ΑΕΠ στη διδασκαλία στην «τάξη», στην πλειοψηφία τους οι διδάσκοντες αποφαίνονται πολύ θετικά για τα εξεταζόμενα διδακτικά και μαθησιακά οφέλη, πρωτευόντως για την εφαρμογή μεγαλύτερης ποικιλίας διδακτικών και μαθησιακών μεθόδων και την αύξηση της ικανοποίησης των φοιτητών από τη μαθησιακή τους εμπειρία.

Λέξεις-κλειδιά: *Ανοικτοί Εκπαιδευτικοί Πόροι, Ανώτατη Εκπαίδευση, διδάσκοντες, υιοθέτηση/χρήση, εμπόδια, διδακτικά/μαθησιακά οφέλη*

1. Εισαγωγή

Στις προγραμματικές διακηρύξεις διεθνών οργανισμών, όπως Commonwealth of Learning (COL), United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) κ.ά., υπογραμμίζεται τόσο ότι η εκπαίδευση αποτελεί το κλειδί για την κοινωνικοοικονομική πρόοδο, όσο και ότι, σε όλη την οικουμένη, τα κράτη, κατά προτεραιότητα, επιδιώκουν να βελτιώσουν τα εκπαιδευτικά τους συστήματα. Ωστόσο, και στις αναπτυσσόμενες και στις ανεπτυγμένες χώρες, λόγω ελλείμματος σε ποιοτικούς εκπαιδευτικούς πόρους με εύλογο κόστος, το αίτημα για εναλλακτικό, οικονομικά προσιτό μοντέλο εκπαίδευσης που να παρέχει τις αναγκαίες για τον 21^ο αιώνα δεξιότητες, καθώς και πολύμορφες εκπαιδευτικές ευκαιρίες με αναβαθμισμένες μεθόδους οργάνωσης και υποστήριξης της διδασκαλίας και της μάθησης, παραμένει επίκαιρο και διάχυτο (Butcher, 2011, 2015· COL, 2017a, 2017b·

Hoosen, Moore & Butcher, 2016· Moore & Butcher, 2016· Orr, Rimini & Van Damme, 2015· Phalachandra & Abeywardena, 2016· UNESCO/COL, 2011, 2015).

Μάλιστα, και για την Ελλάδα καθίσταται επιτακτική η ανάγκη ενίσχυσης Δράσεων του κινήματος των Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων (ΑΕΠ), όπως η συγχρηματοδοτούμενη στο πλαίσιο του ΕΠ «Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση» (ΕΣΠΑ, 2007-2013) Δράση «Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα/Κάλλιπος» (www.kallipos.gr), που υλοποιήθηκε από το ΕΜΠ, τον ΣΕΑΒ και το ΕΔΕΤ (Κουής, Δήμου, Αναστασοπούλου & Κουτσιλέου, 2015· Κουής κ. συν., 2016· Μήτρου, 2015).

Πριν επιχειρηθεί μια πρώτη νοηματοδότηση των ΑΕΠ, καταρχήν αξίζει να υπογραμμιστεί πως το ιδιάζον γνώρισμά τους, η «ανοικτότητα», προσιδιάζει και σε άλλες έννοιες που έχουν αποκτήσει προστιθέμενη αξία στις μέρες μας και θα έχουν και μελλοντικά, όπως οι εξής (ενδεικτικά): ανοικτό περιεχόμενο, ανοικτή γνώση, ανοικτά δεδομένα, ανοικτά μαθήματα, ανοικτά συγγράμματα, ανοικτή έρευνα, ελεύθερο και ανοικτό εκπαιδευτικό λογισμικό, ανοικτή κουλτούρα, ανοικτή επιστήμη κ.ά. (Inamorato, Punie & Castaño-Muñoz, 2016· Johnson, Adams Becker, Estrada & Freeman, 2015· Orr et al, 2015· UNESCO/COL, 2011, 2015· The William and Flora Hewlett Foundation, 2017).

Δεδομένου μάλιστα ότι το «ανοικτό» παρουσιάζεται, συχνά, απλώς ως ισοδύναμο του δωρεάν, κρίνεται αναγκαία η αποσαφήνιση του περιεχομένου τους (Σπανακά & Καμέας, 2016). Έτσι, η «ανοικτότητα» των ΑΕΠ δεν σημαίνει μόνο «χωρίς κόστος», αλλά συνεπάγεται και ελευθερία για τα εξής συγκεκριμένα: α. χρήση ενός έργου και απόλαυση των πλεονεκτημάτων που αποφέρει η χρήση του, β. μελέτη ενός έργου και εφαρμογή της γνώσης που αποκτάται απ' αυτό, γ. δημιουργία αντιγράφων της πληροφορίας ή της εκφραστικής του μορφής και εκ νέου διανομή τους, ολικώς ή εν μέρει, δ. αλλαγές και βελτιώσεις, καθώς και διανομή παράγωγων έργων (Wenk, 2010, σ. 435).

Σύμφωνα με τους Iiyoshi και Kumar (2008), οι ΑΕΠ συνδέονται και με την Ανοικτή Εκπαίδευση, ωστόσο «η Ανοικτή εκπαίδευση δεν περιορίζεται μόνο στους Ανοικτούς Εκπαιδευτικούς Πόρους. Εμπνέεται, επίσης, από τις ανοικτές τεχνολογίες, που διευκολύνουν τη συνεργατική, ευέλικτη μάθηση και την ανοικτή ανταλλαγή παιδαγωγικών πρακτικών...» (Declaration, CTOE, 2007). Επίσης, και με τις Ανοικτές Εκπαιδευτικές Πρακτικές: «...πρακτικές που υποστηρίζουν την παραγωγή, χρήση και επαναχρησιμοποίηση υψηλής ποιότητας Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων μέσω θεσμικών πολιτικών, οι οποίες προωθούν καινοτόμα παιδαγωγικά μοντέλα που σέβονται και ενδυναμώνουν τους μαθητές ως συμπαραγωγούς στο μονοπάτι της διά βίου μάθησής τους» (<https://www.icde.org/>).

Παρά τις μοναδικές ιδιότητές τους ωστόσο, το γεγονός ότι έχουν εμφανιστεί εδώ και μια δεκαπενταετία περίπου, και ενώ η ιδέα του διαμοιρασμού ανοικτών πόρων έχει συντελέσει στην ενίσχυση της χρηματοδότησης πλήθους συναφών (πολιτικών και) ερευνητικών πρωτοβουλιών (initiatives), διεθνώς, οι ΑΕΠ δεν έχουν ακόμα καθιερωθεί, σε αντίθεση με άλλους πυλώνες της «ανοικτότητας» στην εκπαίδευση, π.χ. την Ανοικτή Πρόσβαση (Kortemeyer, 2013· Littlejohn, McGill & Beetham, 2016· Weller, 2014). Μια ερευνητική πρόκληση αποτελεί η διερεύνηση αφενός των αποτρεπτικών παραγόντων (εμποδίων) υιοθέτησης/χρήσης των ΑΕΠ από τους διδάσκοντες στα ελληνικά Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΑΕΙ), αφετέρου της διδακτικής και μαθησιακής αποτελεσματικότητάς τους (οφέλη) σε διδάσκοντες και διδασκομένους, ώστε να γίνει κατανοητό τι τελικά απαιτείται για να επιτευχθεί η ένταξη των ΑΕΠ στην καθημερινή εκπαιδευτική τους πρακτική.

Ολοκληρώνοντας, στόχος της εργασίας είναι η ανίχνευση των αντιλήψεων διδασκόντων - συμμετεχόντων στη Δράση «Κάλλιπος» για εμπόδια και διδακτικά/μαθησιακά οφέλη υιοθέτησης/χρήσης ΑΕΠ στη διδασκαλία στην «τάξη». Στην αρχή της εργασίας παρουσιάζεται το Θεωρητικό πλαίσιο, έπονται οι ενότητες με τα Ερευνητικά ερωτήματα - Μεθοδολογία και τα Αποτελέσματα της έρευνας - Συζήτηση, και η εργασία κλείνει με τα Συμπεράσματα και τις Βιβλιογραφικές αναφορές.

2. Θεωρητικό πλαίσιο

Για την εννοιολογική διευκρίνιση των ΑΕΠ, έχει διατυπωθεί, μεταξύ πολλών άλλων, ο ακόλουθος ορισμός: «Διδακτικοί, μαθησιακοί και ερευνητικοί πόροι/υλικό σε οποιοδήποτε, μέσο, ψηφιακό ή άλλο, που έχουν καταστεί κοινό κτήμα ή έχουν εκχωρηθεί με ανοικτή άδεια, η οποία επιτρέπει τη δωρεάν πρόσβαση, χρήση, προσαρμογή και εκ νέου διανομή σε άλλους με κανέναν ή με ελάχιστους περιορισμούς» (UNESCO, 2012, σελ. 1). Ορισμένα είδη ΑΕΠ είναι τα εξής: ανοικτά συγγράμματα (open textbooks), ηλεκτρονικά βιβλία (e-books), ολόκληρες σειρές ή και ενότητες μαθημάτων (courses), άρθρα περιοδικών Ανοικτής Πρόσβασης, διαλέξεις (lectures), βίντεο (παρουσιάσεις), σχέδια μαθήματος, εικόνες (images), infographics, διαδραστικά παιχνίδια, κουίζ, οδηγοί (tutorials), μαθησιακά εργαλεία, πρόσθετα λογισμικού, podcasts κ.ά.

Από τα διεθνή και ελληνικά Έργα (Δράσεις) ΑΕΠ, ενδεικτικά παρατίθενται τα εξής: OpenLearn – Open University (<http://www.open.edu/openlearn/>), Μαζικά Ανοικτά Διαδικτυακά Μαθήματα (Massively Open Online Courses / MOOCs, π.χ. Coursera, Codecademy, FutureLearn), MIT Open Courseware, TED talks/TED-Ed, Connexions, Khan Academy, Merlot, Creative Commons, Saylor Foundation, YouTube/YouTubeEdu, Wikibooks/Wikipedia/Wikimedia, iTunes/iTunesU, Flickr κ.ά. (διεθνή), «ανοικτά ακαδημαϊκά μαθήματα» (<http://www.opencourses.gr/>), Αποθετήριο «Κάλλιπος» («ελληνικά ανοικτά ακαδημαϊκά ηλεκτρονικά συγγράμματα», <https://repository.kallipos.gr/>) (ελληνικά).

Από τις ιδιότητες των ΑΕΠ, η αδειοδότηση της προσαρμογής του εκπαιδευτικού υλικού -που συνιστά και την ειδοποιό διαφορά τους από τους λοιπούς μαθησιακούς πόρους- «εμπλέκει πιο ενεργά στην εκπαίδευση» διδάσκοντες και διδασκόμενους και συμβάλλει στο να «μαθαίνουν κάνοντας και δημιουργώντας», δηλαδή οι ΑΕΠ μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη «δημιουργία ακόμα πιο συμμετοχικών και εξατομικευμένων εμπειριών μάθησης» (Hoosen et al, 2016, σελ. 4· Παπαδημητρίου & Λιοναράκης, 2013).

Επίσης, οι ΑΕΠ όχι μόνο αποτελούν, βραχυπρόθεσμα, την πλέον συμφέρουσα -οικονομικά- επιλογή για τους διδάσκοντες και τους διδασκόμενους στα ΑΕΙ, χάρη στην κατάργηση του κόστους εκκαθάρισης των πνευματικών δικαιωμάτων, αλλά και μακροπρόθεσμα, συνιστούν μια βιώσιμη στρατηγική υλοποίησης της ανάγκης των ΑΕΙ «να δράσουν εμπρόθετα, βάσει προγραμματισμού και καθοδηγούμενα από τις ανάγκες τους (demand-driven), επενδύοντας» στην αναβάθμιση των Αναλυτικών τους Προγραμμάτων, στην ανάπτυξη και παροχή ποιοτικού διδακτικού-μαθησιακού εκπαιδευτικού περιεχομένου, στον σχεδιασμό και τη δημιουργία πιο αποτελεσματικών διδακτικών περιβαλλόντων μάθησης για το έμπυχο δυναμικό τους κ.ά.· και μάλιστα, «χωρίς να χρειάζεται να εφευρεθεί εκ νέου ο τροχός» (Butcher, 2015, σελ. 14-15). Πράγματι, οι ένθερμοι υποστηρικτές τους προωθούν τους ΑΕΠ, παγκοσμίως, ως τη «μόνη βιώσιμη λύση για την αντιμετώπιση των προκλήσεων της πρόσβασης, της ποιότητας και του κόστους στην Ανώτατη Εκπαίδευση» (Dhanarajan & Porter, 2013, σελ. 13).

Όμως, για να επιτευχθεί η αξιοποίηση των ΑΕΠ στον μέγιστο δυνατό βαθμό, και συνακόλουθα, ο εκδημοκρατισμός της μάθησης και ο μετασχηματισμός της τάξης και της διδασκαλίας, είναι *«αναγκαία η μετάβασή τους από την περιφέρεια στο επίκεντρο της εκπαιδευτικής πρακτικής»* (The Hewlett Foundation, 2013, σελ. 4), με άλλα λόγια, η ενσωμάτωση των ΑΕΠ στην καθημερινή πρακτική των χρηστών τους, εκπαιδευτών/διδασκόντων και εκπαιδευομένων/διδασκομένων (Orr et al, 2015).

Επιπλέον, σύμφωνα με τον Weller (2014, σελ. 163, 184-5), οι χρήστες *«εμπλέκονται (engage)»* με τους ΑΕΠ ενεργητικά, όταν, όντας ενήμεροι (aware) και ευαισθητοποιημένοι για τους ΑΕΠ, συμμετέχουν σε Έργα Ανοικτής Εκπαίδευσης, έχουν γνώση των ανοικτών αδειών, έχουν ενδεχομένως χρηματοδοτηθεί για τη δημιουργία τους (όπως οι διδάσκοντες ΑΕΙ-συμμετέχοντες στη Δράση «Κάλλιπος»).

Ας σημειωθεί ότι οι χρήστες της πρώτης κατηγορίας (ενεργητικοί/δημιουργοί/παραγωγοί), που έως και σήμερα αποτελούσαν την ομάδα-στόχο των Έργων με ΑΕΠ, συνιστούν μόνο την *«κορυφή του παγόβουνου»*, σε αντίθεση με τις δύο άλλες κατηγορίες χρηστών (ουδέτεροι, παθητικοί/καταναλωτές) που είναι και οι πιο πολυπληθείς. Άρα, για την ενσωμάτωση των ΑΕΠ στην καθημερινή πρακτική των χρηστών, προφανώς και πρέπει και ο πληθυσμός της πρώτης ομάδας να αυξηθεί, και να επεκταθεί η *«διείσδυση»* των ΑΕΠ και στις δύο άλλες ομάδες χρηστών (Weller, de los Arcos, Farrow, Pitt & McAndrew, 2016, σελ. 87).

Από την κριτική ανασκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας για τους ΑΕΠ συνάγεται πως, στις μικρές χώρες, η εξάπλωση των ΑΕΠ προσκρούει, μεταξύ άλλων, σε εμπόδια όπως *«απουσία πολιτικής υλοποίησής τους σε εθνικό ή ιδρυματικό επίπεδο, περιορισμένοι πόροι και ανεπαρκής υποστήριξη»*. Περαιτέρω, ως εμπόδια που αποτρέπουν την εκτεταμένη χρήση ΑΕΠ αναφέρονται συχνά τα εξής: η *«αβεβαιότητα των διδασκόντων για τα πνευματικά δικαιώματα του εκπαιδευτικού περιεχομένου»*, καθώς και οι *«απαιτήσεις σε τεχνολογικά μέσα, γνώσεις, εμπειρία και χρόνο»*, εφόσον οι διδάσκοντες αισθάνονται ότι πρέπει να *«επενδύσουν»* όλα τα προηγούμενα για την παραγωγή καινούριων ή/και την τροποποίηση υφιστάμενων ΑΕΠ (Krelja Kurelovic, 2016, σελ. 138-9).

Και στη μελέτη των Dhanarajan κ. συν. (2013, σελ. 13), που επίσης επικεντρώνεται σε αναπτυσσόμενες χώρες κυρίως, *«η πρόσβαση, το κόστος και η ποιότητα, αν και τα προφανή, δεν είναι τα μοναδικά ούτε και τα πλέον σημαίνοντα οφέλη που προσφέρουν οι ΑΕΠ»*. Μάλιστα, στους Belikov και Bodily (2016, σελ. 242), το πιο αξιοσημείωτο ερευνητικό αποτέλεσμα συνιστά *«η σημασία που αποδίδουν οι διδάσκοντες τόσο στην εξοικονόμηση κόστους όσο και στα παιδαγωγικά οφέλη για τους φοιτητές τους»*, αφού και τα δύο τα κρίνουν σχεδόν εξίσου σπουδαία.

Σύμφωνα με τη μελέτη Washington (SBCTC) των Chae και Jenkins (2015, σελ. 22-24, 26), ειδικά η *«έλλειψη χρόνου»* για εύρεση και τροποποίηση υλικού είναι το πλέον συχνά αναφερόμενο εμπόδιο από πλευράς διδασκόντων, ανεξαρτήτως γνώσης και εμπειρίας τους στη χρήση ΑΕΠ. Επιπρόσθετα, δυσχέρειες στους διδάσκοντες δημιουργεί και η *«μη υποστηρικτική έως εχθρική στάση από το ίδιο τους το ίδρυμα»*· πράγματι, πολλοί ανησυχούν αν η από μέρους τους υιοθέτηση/χρήση ΑΕΠ θα είναι ευπρόσδεκτη, πολύ περισσότερο όταν οι ίδιοι δεν συμμετέχουν στη διαδικασία επιλογής συγγράμματος στο ίδρυμά τους. Επομένως, η εκ προοιμίου συμβατική επιλογή ενός παραδοσιακού συγγράμματος λειτουργεί αποθαρρυντικά και δεν τους αφήνει περιθώριο να επιλέξουν εναλλακτικό εκπαιδευτικό υλικό.

Στην εν λόγω μελέτη, εξάλλου, αρκετοί διδάσκοντες υπογραμμίζουν και τη *«δυσκολία εύρεσης ΑΕΠ κατάλληλων για τις ανάγκες των επιστημονικών πεδίων»* που θεραπεύουν. Δηλαδή, ακόμα και όταν εντοπίζουν ΑΕΠ για μαθήματα με ίδιο τίτλο με

τα δικά τους, ωστόσο, δυσκολεύονται να τους χρησιμοποιήσουν αυτούσιους, επειδή εντοπίζουν διαφορές στους μαθησιακούς στόχους τους, στο επίπεδο εμπάθυνσης/εξειδίκευσης του περιεχομένου τους κ.ά.: μάλιστα, το ως άνω εμπόδιο φαντάζει ανυπέρβατο κυρίως όταν επιθυμούν μεν να χρησιμοποιήσουν ΑΕΠ, αλλά χωρίς να χρειάζεται να προβούν σε εκτεταμένη αναπροσαρμογή/αναθεώρησή τους.

Αναφορικά με την επίδραση των ΑΕΠ στη μάθηση και τη διδασκαλία, σύμφωνα με τους Weller, de los Arcos, Farrow, Pitt & McAndrew (2015), από τα αποτελέσματα των ερευνών του OER Research Hub (τα έτη 2013-2015) σε διδάσκοντες και διδασκόμενους, γίνεται αντιληπτό πως οι ΑΕΠ έχουν θετική επίδραση στις αντιλήψεις (και στάσεις) των φοιτητών όσον αφορά τη μάθηση, αποφέροντας ενθουσιασμό, εμπλοκή και εμπιστοσύνη, ενώ διαφαίνεται πως «δεν υπάρχει οτιδήποτε που να συνηγορεί υπέρ ενδεχόμενης αρνητικής επίδρασής τους στη μαθησιακή τους απόδοση (*student's performance*)». Η έρευνα αποκαλύπτει και άλλα οφέλη των ΑΕΠ, η σημασία των οποίων δεν έχει εκτιμηθεί στον βαθμό που θα έπρεπε στη σχετική βιβλιογραφία, όπως το ότι «η υιοθέτηση των ΑΕΠ επηρεάζει θετικά τον αναστοχασμό των διδασκόντων για τις διδακτικές πρακτικές τους».

Σύμφωνα και με την Pitt (2015, σελ. 133, 147), από τα αποτελέσματα των δύο ερευνών του OER Research Hub, που -με μεικτές ερευνητικές μεθόδους- εξετάζουν την επίδραση των ΑΕΠ στη μάθηση και τη διδασκαλία, φαίνεται πως οι διδάσκοντες «μπορούν να ανταποκριθούν καλύτερα στις ανάγκες των φοιτητών» και συχνά να καθιστούν και τη διδασκαλία τους πιο εύκολη «αναθεωρώντας τις διδακτικές τους πρακτικές», αφού με τους ΑΕΠ «σκέπτονται πιο δημιουργικά για το είδος των νέων εμπειριών που θα μπορούσαν να σχεδιάσουν» (π.χ. με τη χρήση των ανοικτών συγγραμμάτων). Επιπλέον, οι ΑΕΠ τους παρέχουν τη δυνατότητα να εκθέσουν τους φοιτητές τους σε «μεγαλύτερο εύρος διδακτικών μεθόδων», ιδίως όταν επιλέγουν να ανασυνθέτουν το περιεχόμενο και να «συνενώνουν ποικίλους πόρους/πηγές» για τη διδασκαλία τους.

Περαιτέρω, όπως διαπιστώνουν και οι Robinson, Fischer, Wiley και Hilton (2014, σελ. 348-349), η υιοθέτηση των ΑΕΠ «επαναφέρει στους διδάσκοντες τα ηνία του ελέγχου του Αναλυτικού Προγράμματος», τόσο επειδή τους ενθαρρύνει να συλλογίζονται πως το εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να επανασχεδιαστεί και να βελτιωθεί ποιοτικά, όσο και επειδή τους εξουσιοδοτεί να προβούν, απευθείας, στις εν λόγω βελτιώσεις και σε εκ νέου σχεδιασμό του. Κατ' αυτόν τον τρόπο, αφενός παύει να υφίσταται η «αποψίλωση των δεξιοτήτων» τους, αφετέρου «αποκαθίστανται ως οι ειδήμονες στη διαμόρφωση του περιεχομένου και των παιδαγωγικών πρακτικών».

Εξάλλου, πάρα πολλοί διδάσκοντες ισχυρίζονται ότι το να «μπορούν να ανανεώνουν το περιεχόμενο όποτε χρειάζεται» (Chae κ. συν., 2015, σελ. 17) είναι μια από τις πιο σημαντικές απολαβές από τη χρήση ΑΕΠ. Συγκεκριμένα, η δυνατότητα να αναπροσαρμόζουν (διασκευάζουν) και επικαιροποιούν τους ΑΕΠ, όχι μόνο αποφέρει επίκαιρο μαθησιακό περιεχόμενο, αλλά ταυτόχρονα συνεπιφέρει και την πιο ενεργό εμπλοκή των φοιτητών στη δημιουργία περιεχομένου, αφού καθιστά τους φοιτητές «καλύτερα συνδεδεμένους με το περιεχόμενο» (Delimont, Turtle, Bennett, Adhikari & Lindshield, 2016). Άλλα παιδαγωγικά οφέλη εντοπίζονται σε «αυξημένη ικανότητα ενίσχυσης και διατήρησης της συνεργασίας, διευρυσμένη ικανότητα άμεσης ανταπόκρισης/αντίδρασης στις διδακτικές/μαθησιακές ανάγκες που ανακύπτουν και ευκαιρίες για περισσότερο κριτικό αναστοχασμό για τις διδακτικές πρακτικές» (Chae κ. συν., 2015, σελ. 16).

Στην αναφορά των de los Arcos, Farrow, Pitt, Perryman, Weller και McAndrew (2015) για τις έρευνες του OER Research Hub όσον αφορά την επίδραση (impact) των ΑΕΠ, αποτυπώνεται πως οι ΑΕΠ αυξάνουν την «ικανοποίηση των φοιτητών για

τη μαθησιακή τους εμπειρία», ενώ παράλληλα διαπιστώνεται και μια ισχυρή ομοφωνία των διδασκόντων και για άλλα μαθησιακά οφέλη, εφόσον αναγνωρίζουν ότι οι ΑΕΠ «βελτιώνουν την εμπλοκή των φοιτητών με τη διαμόρφωση του περιεχομένου του μαθήματος» και ότι οι φοιτητές επιδεικνύουν «μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τα διδασκόμενα μαθήματα».

Γενικά, τα βιβλιογραφικά δεδομένα συνάδουν ως προς το ότι «το μέλλον των Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων θα εξαρτηθεί από το πώς το αντιλαμβάνονται οι διδάσκοντες» (Belikov & Bodily, 2016, σελ. 235), ένα κριτήριο που καθοδηγεί και την παρούσα έρευνα. Και παρόλο που πολλές εμπειρικές έρευνες έχουν καταδείξει την αποτελεσματικότητα των ΑΕΠ (Hilton, 2015· Hilton, 2016· Hilton, Wiley, Fischer & Nyland, 2016), και παρά τα αδιαμφισβήτητα οικονομικά και παιδαγωγικά οφέλη τους, ορισμένοι διδάσκοντες εξακολουθούν να εκφράζουν ανησυχία για την ποιότητά τους· γεγονός το οποίο εξηγεί γιατί «το καθεστώς των ΑΕΠ δεν είναι η κινητήρια δύναμη στην επιλογή του εκπαιδευτικού υλικού» (Allen & Seaman, 2014, 2016).

3. Ερευνητικά ερωτήματα - Μεθοδολογία

Τα ερωτήματα προς διερεύνηση, στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, είναι τα επόμενα:

(Σύμφωνα με τις αντιλήψεις των διδασκόντων του δείγματος)

1. Ποιος είναι ο βαθμός συμφωνίας/διαφωνίας τους με τα διερευνώμενα εμπόδια υιοθέτησης/χρήσης Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων στη διδασκαλία τους στην «τάξη»;
2. Ποιος είναι ο βαθμός στον οποίο προκύπτουν τα διερευνώμενα οφέλη στη διδακτική τους πρακτική;
3. Ποια είναι η συχνότητα στην οποία προκύπτουν τα διερευνώμενα οφέλη στη μάθηση των φοιτητών, με την υιοθέτηση/χρήση Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων στη διδασκαλία τους στην «τάξη»;

Για τις ανάγκες της έρευνας έγινε η επιλογή ενός βολικού πληθυσμού αναφοράς. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα επελέγησαν με συγκεκριμένα κριτήρια, αφού έπρεπε να έχουν την ιδιότητα Συγγραφέα ή Συν-συγγραφέα ή Κριτικού Αναγνώστη, δηλαδή να είναι διδάσκοντες στην ελληνική Ανώτατη Εκπαίδευση που έχουν συμμετάσχει σε Συγγραφική Ομάδα δημιουργίας ανοικτών ηλεκτρονικών συγγραμμάτων της Δράσης «Κάλλιπος» με τουλάχιστον μία από τις προηγούμενες ιδιότητες.

Τα ατομικά/δημογραφικά και εκπαιδευτικά χαρακτηριστικά του δείγματος συνοψίζονται στον παρακάτω πίνακα (**Πίνακας 1**):

Πίνακας 1. Ατομικά/δημογραφικά και εκπαιδευτικά χαρακτηριστικά του δείγματος.

Χαρακτηριστικό (A1):		Φύλο				
Κατηγορία:		Γυναίκα	Ανδρας			
Ποσοστό δείγματος		23%	77%			
Χαρακτηριστικό (A2):		Ηλικία				
Περιοχή τιμών (έτη):		25-34	35-44	45-54	55-64	> 65
Ποσοστό δείγματος		3%	28%	37%	20%	12%
Χαρακτηριστικό (A3):	Διδακτική Βαθμίδα (ΑΕΙ/ΤΕΙ)					
Κατηγορία	Καθηγητής	Αναπληρωτής Καθηγητής	Επίκουρος Καθηγητής	Λέκτορας/ Καθηγητής Εφαρμογών	Ομότιμος	Ειδικής κατηγορίας (*)
Ποσοστό (%)	25%	17%	33%	4%	4%	17%

(*) ΕΔΙΠ, ΕΤΕΠ, ΕΕΠ, Διδάσκων ΠΔ 407, Εργαστηριακός συνεργάτης ΤΕΙ						
Χαρακτηριστικό (Α4):		Διδακτική προϋπηρεσία				
Περιοχή τιμών (έτη):		< 10	10-20	> 20		
Ποσοστό δείγματος		31%	37%	32%		
Χαρακτηριστικό (Α5):		Ίδρυμα (όπου διδάσκει)				
Κατηγορία:		Πανεπιστήμιο	ΤΕΙ	Και τα δύο	Κανένα (σήμερα)	
Ποσοστό δείγματος		76%	11%	4%	9%	
Χαρακτηριστικό (Α8):		Θεματική περιοχή ειδίκευσης				
Κατηγορία:		Επιστήμες Μηχανικών & Πληροφορική	Φυσικές Επιστήμες	Επιστήμες Υγείας - Ζωής	Οικονομικά & Κοινωνικές Επιστήμες	Ανθρωπιστικές Επιστήμες
Ποσοστό δείγματος		39%	21%	9%	7%	24

Επίσης, το σύνολο των μελών του δείγματος έχουν διδάξει σε Προπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών, ενώ σε ποσοστό 80% έχουν διδάξει και σε Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα. Ακόμα, το 45% έχει διδάξει και σε εξ αποστάσεως μαθήματα (e-learning), πλέον της συμβατικής/διά ζώσης διδασκαλίας.

Η ερευνητική διαδικασία διεξήχθη με ποσοτική μέθοδο (και δειγματοληψία ευκολίας), ώστε να διερευνηθούν ταυτόχρονα οι απόψεις όσο το δυνατόν πιο μεγάλου πληθυσμού συμμετεχόντων, να συμπεριληφθούν όλες οι πιθανές εκφάνσεις του υπό διερεύνηση φαινομένου και να επιτευχθεί η μέγιστη δυνατή αντικειμενικότητα και εγκυρότητα κατά τη στατιστική ανάλυση των αποτελεσμάτων.

Το εργαλείο συλλογής των δεδομένων της έρευνας είναι ένα ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://kerkira.lb.teiath.gr/onlineSurvey/index.php/857536/lang-el>. Οι ερωτήσεις του έχουν βασιστεί σε ερωτηματολόγια προηγούμενων συναφών ερευνών σε διδάσκοντες στην Ανώτατη Εκπαίδευση (Farrow et al, 2016, σελ. 66, 75-76, 79· Hilton et al, 2016). Επίσης, οι ερωτήσεις του διατυπώθηκαν καταρχήν σε ερωτηματολόγιο που απαντήθηκε πιλοτικά από πέντε (5) καθηγητές/ειδικούς στο υπό διερεύνηση πεδίο, που ήταν και δημιουργοί, εκτός από χρήστες ΑΕΠ (τα ερωτηματολόγια της προ-έρευνας εξαιρέθηκαν από την ανάλυση των δεδομένων τους). Μετά την πιλοτική συμπλήρωση των ερωτηματολογίων, έγιναν οι απαραίτητες διορθωτικές παρεμβάσεις, ώστε να περιοριστεί η έκτασή του, να αποσαφηνιστούν περαιτέρω οι ερωτήσεις που πιθανόν να δημιουργούσαν σύγχυση, να απλοποιηθεί η διατύπωσή τους ή/και να παρασχεθούν πρόσθετες, διευκρινιστικές πληροφορίες, και να διασφαλιστεί η αξιοπιστία του.

Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από τέσσερις (4) διακριτές Ενότητες (η πρώτη ενότητα περιλαμβάνει τα ατομικά/δημογραφικά στοιχεία των ερωτωμένων, η δεύτερη τα εμπόδια, η τρίτη τα διδακτικά και η τέταρτη τα μαθησιακά οφέλη), με δεκατρείς (13) ερωτήσεις, επιλεγμένες και διατυπωμένες έτσι ώστε να απαντούν στα ερευνητικά ερωτήματα. Για κάθε ερώτηση εμφανίζονται τέσσερις (4) επιλογές απαντήσεων, ως εξής: *Διαφωνώ, Μάλλον διαφωνώ, Μάλλον συμφωνώ, Συμφωνώ* (πρώτο ερευνητικό ερώτημα), *Καθόλου, Λίγο, Πολύ, Πάρα πολύ* (δεύτερο ερευνητικό ερώτημα), *Ποτέ, Περιστασιακά, Συχνά, Πάντα* (τρίτο ερευνητικό ερώτημα). Για όλες τις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου έχει επιλεγεί τεταρτοβάθμια κλίμακα απαντήσεων, για την αποφυγή σφάλματος «κεντρικής τάσης».

Τα στατιστικά δεδομένα αντλήθηκαν από το Πληροφοριακό Σύστημα (Lime Survey) της έρευνας, από όπου μπορούσαν να εξαχθούν και σε excel, το οποίο και χρησιμοποιήθηκε για την επεξεργασία και ανάλυσή τους [βλ. *Σχήματα 1-3* (γραφήματα με τα ομαδοποιημένα -σε στήλες- ποσοστά απαντήσεων των διδασκόντων)].

4. Παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας - Συζήτηση

Στις τρεις υπο-ενότητες της παρούσας ενότητας, συνοψίζονται τα αποτελέσματα από την περιγραφική στατιστική ανάλυση των δεδομένων που έχουν συλλεγεί από την εμπειρική έρευνα.

4.1 Εμπόδια υιοθέτησης/χρήσης Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων στη διδασκαλία στην «τάξη»

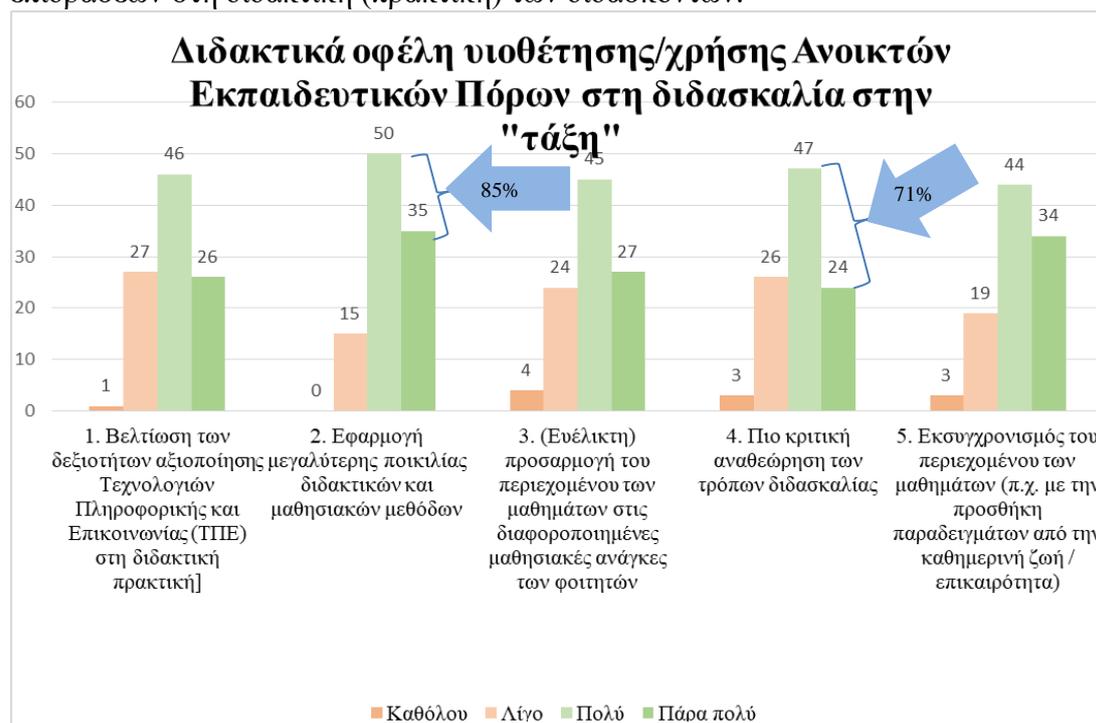
Κατατάσσοντας τα συγκεντρωτικά αποτελέσματα για το σύνολο των εμποδίων, διαπιστώνεται ότι το πρωταρχικό εμπόδιο που αντιμετωπίζουν οι διδάσκοντες (στην Ανώτατη Εκπαίδευση) του δείγματος είναι η *μη υποστηρικτική πολιτική από τα ιδρύματα* (π.χ. ανυπαρξία κινήτρων), δεδομένου ότι με τον ως άνω φραγμό (*Μάλλον*) συμφωνούν στη συντριπτική πλειονότητά τους (**86%**) (*Σχήμα 1*). Τη δεύτερη θέση στην κατάταξη των εμποδίων υιοθέτησης/χρήσης ΑΕΠ στη διδασκαλία στην «τάξη» μοιράζονται οι ανεπαρκείς τεχνικές δεξιότητες επεξεργασίας/επιμέλειας των ΑΕΠ και οι περιορισμένες γνώσεις αναφορικά με τους όρους χρήσης / πνευματικής ιδιοκτησίας των ΑΕΠ, αφού οι διδάσκοντες (*Μάλλον*) συμφωνούν και (*Μάλλον*) διαφωνούν με τα εν λόγω εμπόδια στο ίδιο ακριβώς ποσοστό (68%). Στην τρίτη θέση της ιεραρχίας (60%), κατατάσσεται η δυσκολία εύρεσης/εντοπισμού (location) ΑΕΠ θεματικά συναφών με το γνωστικό αντικείμενο διδασκαλίας, ενώ δίστανται οι απόψεις όσον αφορά την *έλλειψη χρόνου* για αναζήτηση ποιοτικών ΑΕΠ· λίγο περισσότεροι από τους μισούς διδάσκοντες (**53%**) θεωρούν ότι η έλλειψη χρόνου παρεμποδίζει την υιοθέτηση/χρήση ΑΕΠ στη διδασκαλία στην «τάξη», ενώ, ταυτόχρονα, λίγο λιγότεροι από τους μισούς διδάσκοντες δεν την εκλαμβάνουν ως εμπόδιο.

Σχήμα 1. Συγκεντρωτικό γράφημα για τον βαθμό συμφωνίας/διαφωνίας των διδασκόντων με τα υπό διερεύνηση εμπόδια υιοθέτησης/χρήσης ΑΕΠ στη διδασκαλία στην «τάξη».

4.2 Διδακτικά οφέλη υιοθέτησης/χρήσης Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων στη διδασκαλία στην «τάξη»

Κατατάσσοντας τα συγκεντρωτικά αποτελέσματα για τα διδακτικά οφέλη, διαπιστώνεται ότι, οι διδάσκοντες του δείγματος, στη συντριπτική πλειονότητά τους (85%) (Σχήμα 2), προκρίνουν έναντι των άλλων, και μάλιστα με σχεδόν ίδιο ποσοστό με το πρώτο εμπόδιο της προηγούμενης υπο-ενότητας, την εφαρμογή μεγαλύτερης ποικιλίας διδακτικών και μαθησιακών μεθόδων ως το διδακτικό όφελος που κατεξοχήν προκύπτει με την υιοθέτηση/χρήση ΑΕΠ στη διδασκαλία στην «τάξη». Με εξίσου μεγάλο ποσοστό (78%), τη δεύτερη θέση, στην κλίμακα κατάταξης των θετικών διδακτικών αποτελεσμάτων -από αύξουσα σε φθίνουσα σειρά βάσει των ποσοστών τους- καταλαμβάνει ο εκσυγχρονισμός του περιεχομένου των μαθημάτων (π.χ. με την προσθήκη παραδειγμάτων από την καθημερινή ζωή / επικαιρότητα). Επιπλέον, την τρίτη θέση στην κατάταξη των διδακτικών ωφελειών υιοθέτησης/χρήσης ΑΕΠ στη διδασκαλία στην «τάξη», ανάλογα με τον βαθμό που οι διδάσκοντες του δείγματος τα εκλαμβάνουν ως διδακτικά οφέλη, μοιράζονται η βελτίωση των δεξιοτήτων αξιοποίησης ΤΠΕ στη διδακτική πρακτική και η ευέλικτη προσαρμογή του περιεχομένου των μαθημάτων στις διαφοροποιημένες μαθησιακές ανάγκες των φοιτητών. Ολοκληρώνοντας, η πιο κριτική αναθεώρηση/επαναξιολόγηση των τρόπων διδασκαλίας (διδακτικών μέσων) τοποθετείται στην τελευταία θέση (71%) της ιεραρχικής κατάταξης των θετικών επιδράσεων στη διδακτική (πρακτική) των διδασκόντων.

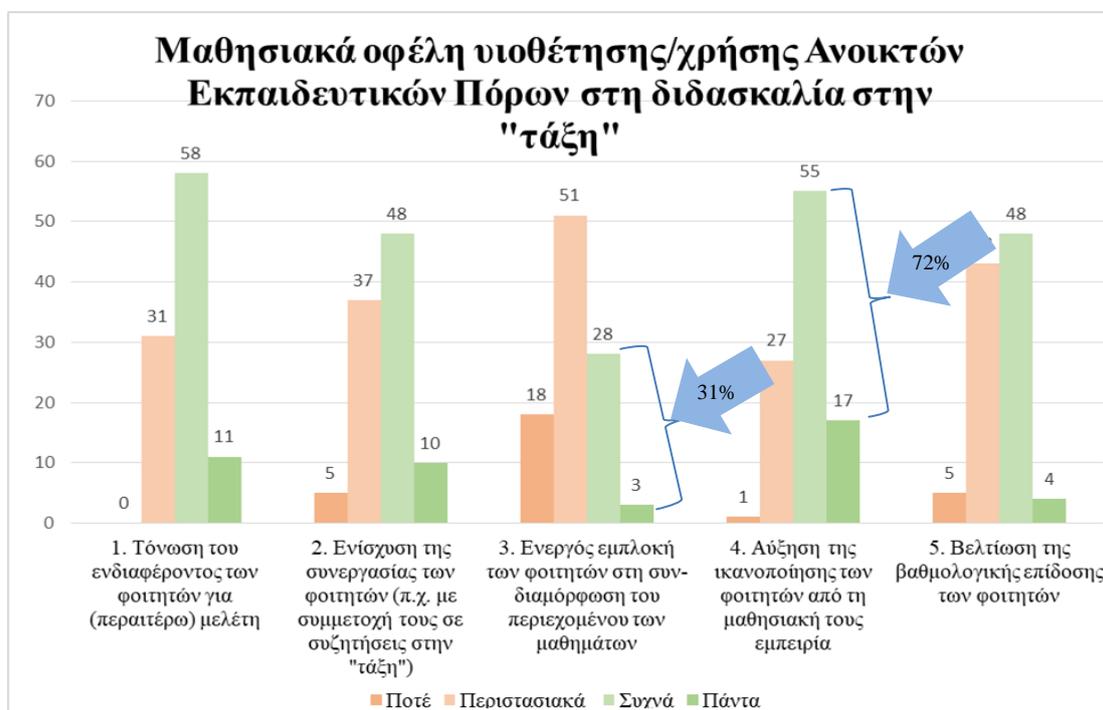

Σχήμα 2. Συγκεντρωτικό γράφημα για τον βαθμό στον οποίο προκύπτουν τα υπό διερεύνηση διδακτικά οφέλη υιοθέτησης/χρήσης ΑΕΠ στη διδασκαλία στην «τάξη».

4.3 Μαθησιακά οφέλη υιοθέτησης/χρήσης Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων στη διδασκαλία στην «τάξη»

Κατατάσσοντας τα συγκεντρωτικά αποτελέσματα για τη μαθησιακή αποτελεσματικότητα της υιοθέτησης/χρήσης ΑΕΠ στη διδασκαλία στην «τάξη», από τις αντιλήψεις των διδασκόντων του δείγματος για τη συχνότητα με την οποία θεωρούν πως παρουσιάζονται τα συγκεκριμένα -που γίνονται αντικείμενο διερεύνησης- μαθησιακά οφέλη για τους φοιτητές, συνάγεται ότι η αύξηση της

ικανοποίησης των φοιτητών από τη μαθησιακή τους εμπειρία συγκεντρώνει τα μεγαλύτερα ποσοστά αποδοχής από τους διδάσκοντες (72%), ενώ με ελάχιστη διαφορά ακολουθεί, στη δεύτερη θέση, η τόνωση του ενδιαφέροντος των φοιτητών για (περαιτέρω) μελέτη. Εξάλλου, η ενίσχυση της συνεργασίας των φοιτητών (π.χ. με συμμετοχή τους σε συζητήσεις στην «τάξη»), κατατάσσεται στην τρίτη θέση της κλίμακας ιεράρχησης, ενώ έπεται, προτελευταία, η βελτίωση της βαθμολογικής επίδοσης των φοιτητών, με οριακά θετικό ποσοστό αποδοχής της (ελάχιστα μεγαλύτερο από το 1/2 του συνόλου των διδασκόντων του δείγματος) ως μαθησιακής ωφέλειας που προκύπτει για τους φοιτητές. Τέλος, η ενεργός εμπλοκή των φοιτητών στη συν-διαμόρφωση του περιεχομένου των μαθημάτων, συγκεντρώνει τα πιο μικρά ποσοστά αποδοχής της από τους διδάσκοντες (31%) ως μαθησιακού οφέλους (για τους φοιτητές τους) από την υιοθέτηση/χρήση ΑΕΠ στη διδασκαλία στην «τάξη» (Σχήμα 3).

Σχήμα 3. Συγκεντρωτικό γράφημα για τη συχνότητα με τη οποία προκύπτουν τα υπό διερεύνηση μαθησιακά οφέλη υιοθέτησης/χρήσης ΑΕΠ στη διδασκαλία στην «τάξη».

Σε γενικές γραμμές, τα αποτελέσματα της έρευνας αναδεικνύουν θετικές αντιλήψεις των διδασκόντων (στην Ανώτατη Εκπαίδευση) του δείγματος για την υιοθέτηση/χρήση ΑΕΠ στη διδασκαλία στην «τάξη», συμβαδίζοντας έτσι με τα δεδομένα της βιβλιογραφίας, σύμφωνα με τα οποία όσοι είναι εξοικειωμένοι με τους ΑΕΠ, όπως και τα υποκείμενα της εν λόγω έρευνας – συμμετέχοντες στη Δράση «Κάλλιπος», διάκινται ευνοϊκά ως προς τους ΑΕΠ (Jhangiani et al, 2016· Pitt, 2015).

5. Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι, από την εμπειρική έρευνα, για τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού αναφοράς της, αναδεικνύονται τα εξής: οι διδάσκοντες (στην Ανώτατη Εκπαίδευση) του δείγματος-συμμετέχοντες στη Δράση «Κάλλιπος», στην πλειονότητά τους (87%), διαθέτουν γνώση και εμπειρία στη δημιουργία ή/και χρήση ΑΕΠ, και μάλιστα σχεδόν εξίσου (81%) εμφανίζονται θετικά διακείμενοι και ως προς τη μελλοντική χρήση/δημιουργία ΑΕΠ, προφανώς και λόγω της αποδεδειγμένης εμπειρίας από την

ένταξή τους -ως Συγγραφείς/Συν-συγγραφείς ή Κριτικοί Αναγνώστες- στις Συγγραφικές Ομάδες δημιουργίας ανοικτών ηλεκτρονικών συγγραμμάτων για προπτυχιακά μαθήματα των ελληνικών ΑΕΙ, και λόγω της μεταγενέστερης υιοθέτησης/χρήσης τους στη διδασκαλία στην «τάξη».

Από τα διερευνώμενα εμπόδια υιοθέτησης/χρήσης ΑΕΠ στη διδασκαλία στην «τάξη», η μη υποστηρικτική ιδρυματική πολιτική αξιολογείται από τους διδάσκοντες ως ο πλέον ανασταλτικός παράγοντας, επιλογή που δικαιολογείται από τις ιδιαιτερότητες της ελληνικής Ανώτατης Εκπαίδευσης, αφού η υιοθέτηση/χρήση ΑΕΠ, όπως τα ανοικτά συγγράμματα, στη διδασκαλία στην «τάξη» όντως επηρεάζεται από το σημερινό καθεστώς διανομής/διάθεσης πανεπιστημιακών συγγραμμάτων στους φοιτητές κ.ά.

Αναφορικά με τη διδακτική και μαθησιακή αποτελεσματικότητα της υιοθέτησης/χρήσης ΑΕΠ στη διδασκαλία στην «τάξη», με μεγάλα ποσοστά οι διδάσκοντες αποφαίνονται θετικά για τα εξεταζόμενα διδακτικά και μαθησιακά οφέλη, μάλιστα για τα πρώτα -που τους αφορούν άμεσα- τα ποσοστά είναι ιδιαίτερα υψηλά. Ένα μόνο όφελος -μαθησιακό- συγκεντρώνει τα μικρότερα ποσοστά αποδοχής από τους διδάσκοντες, δηλαδή η ενεργητική εμπλοκή των φοιτητών στη συν-διαμόρφωση του εκπαιδευτικού περιεχομένου, όντας μάλλον πρωτοπόρο για την εκπαιδευτική συγκυρία στη χώρα μας· επίσης, υποδεικνύει ότι υπάρχουν ανεξερεύνητες πτυχές των ΑΕΠ, οι οποίες αργά ή γρήγορα, αφού γίνουν κατανοητές, θα «νομιμοποιηθούν» από τις εκπαιδευτικές ανάγκες και τα πειστικά αιτήματα των καιρών, καθώς και από τις προδιαγραφές των διεθνών και εθνικών εκπαιδευτικών πολιτικών.

Τελικά, από τα ερευνητικά ευρήματα έχουν αναδειχθεί όχι μόνο οι τάσεις για τα προ-απαιτούμενα ένταξης των ΑΕΠ στην καθημερινή εκπαιδευτική πραγματικότητα των διδασκόντων στην ελληνική Ανώτατη Εκπαίδευση αλλά και το ότι οι διδάσκοντες ασπάζονται και τα ευεργετικά παιδαγωγικά αποτελέσματα υιοθέτησης/χρήσης ΑΕΠ στη διδασκαλία τους, σε σύμπνοια και με τις προβλέψεις των ειδικών σε ζητήματα εκπαίδευσης για τη μελλοντική επέκταση της δυναμικής των ΑΕΠ (The Hewlett Foundation, 2017), σύμφωνα με τις οποίες οι ΑΕΠ θα καταστούν η εκ προοιμίου επιλογή εκπαιδευτών, και εκπαιδευομένων, όχι μόνο στην Ανώτατη Εκπαίδευση αλλά και σε άλλες βαθμίδες και τύπους εκπαίδευσης.

Ίσως σ' αυτό να συνίσταται και η σημασία της παρούσας έρευνας (για την Ακαδημαϊκή και Ερευνητική Κοινότητα και την εκπαιδευτική πρακτική), δηλαδή το να αξιοποιηθούν τα συμπεράσματά της από διδάσκοντες, διδασκομένους, διαμορφωτές εκπαιδευτικής πολιτικής σε δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς/οργανισμούς, με όραμα την ενδυνάμωση Δράσεων προώθησης κουλτούρας και πρακτικών των ΑΕΠ για την επόμενη δεκαετία (2020-2030) (Κουτσιλέου, 2017).

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Allen, I. E., & Seaman, J. (2014). *Opening the curriculum: Open educational resources in US higher education, 2014*. Pearson: Babson Survey Research Group. Retrieved October, 2017 from <http://www.onlinelearningsurvey.com/reports/openingthecurriculum2014.pdf>
- Allen, I. E., & Seaman, J. (2016). *Opening the Textbook: Educational Resources in Us Higher Education, 2015-16*. Pearson: Babson Survey Research Group. Retrieved October, 2017 from <http://www.onlinelearningsurvey.com/reports/openingthetextbook2016.pdf>
- Belikov, O., & Bodily, R. (2016). Incentives and barriers to OER adoption: A qualitative analysis of faculty perceptions. *Open Praxis*, 8(3), 235-246. doi: 10.5944/openpraxis.8.3.308
- Butcher, N. (2011, 2015). *A Basic Guide to Open Educational Resources (OER)*. A. Kanwar & S. Uvalić-Trumbić (Eds.). Vancouver & Paris: Commonwealth of Learning & UNESCO. Retrieved October, 2017 from <http://oasis.col.org/handle/11599/36>

- Butcher, N., & Moore, A. (2015). *Understanding Open Educational Resources*. Vancouver & Paris: Commonwealth of Learning & UNESCO. Retrieved October, 2017 from <http://oasis.col.org/handle/11599/1013>
- Chae, B., & Jenkins, M. (2015). *A Qualitative Investigation of Faculty Open Educational Resource Usage in the Washington Community and Technical College System: Models for Support and Implementation*. SBCTC: Washington State Board for Community and Technical Colleges. Retrieved October, 2017 from <http://tinyurl.com/lpthvbp>
- COL (2017a). *Open Educational Resources: Global Report 2017*. Burnaby: COL. Retrieved October, 2017 from http://oasis.col.org/bitstream/handle/11599/2788/2017_COL_OER-Global-Report.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- COL (2017b). *Open Educational Resources: From Commitment to Action*. Burnaby: COL. Retrieved October, 2017 from http://oasis.col.org/bitstream/handle/11599/2789/2017_COL_OER-From-Commitment-to-Action.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Declaration, C. T. O. E. (2007). *Cape Town Open Education Declaration: Unlocking the promise of open educational resources*. Retrieved October, 2017 from <http://www.capetowndeclaration.org/read-the-declaration>
- Delimont, N., Turtle, E. C., Bennett, A., Adhikari, K., & Lindshield, B. L. (2016). University students and faculty have positive perceptions of open/alternative resources and their utilization in a textbook replacement initiative. *Research in Learning Technology*, 24. doi: 10.3402/rlt.v24.29920
- de los Arcos, B., Farrow, R., Pitt, R., Perryman, L.-A., Weller, M., & McAndrew, P. (2015). *OER Research Hub Data 2013-2015: Educators*. Open Education Research Hub. Retrieved October, 2017 from http://oro.open.ac.uk/47931/1/Educators_FINAL_OERRHData.pdf
- de los Arcos, B., Farrow, R., Pitt, R., Perryman, L.-A., Weller, M., & McAndrew, P. (2015). *OER Research Hub Data 2013-2015: Formal Learners*. Open Education Research Hub. Retrieved October, 2017 from http://oro.open.ac.uk/47932/1/Formal_FINAL_OERRHData.pdf
- Dhanarajan, G., & Porter, D. (2013). *Open educational resources: An Asian perspective*. Commonwealth of Learning and OER Asia. Retrieved October, 2017 from http://oasis.col.org/bitstream/handle/11599/23/pub_PS_OER_Asia_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y&utm_content=buffera7b58&utm_medium=social&utm_source=twitter.com&utm_campaign=bufferPursuing_OER
- Falconer, I. J., Littlejohn, A., McGill, L., & Beetham, H. (2016). Motives and tensions in the release of open educational resources: The UKOER program. *Australasian Journal of Educational Technology*, 32(4). Retrieved October, 2017 from https://research-repository.st-andrews.ac.uk/bitstream/handle/10023/9166/Falconer_2016_Motives_tensions_AJET_92.pdf?sequence=1
- Farrow, R., Pitt, R., de los Arcos, B., Perryman, L.-A., Weller, M., & McAndrew, P. (2015). Impact of OER use on teaching and learning: Data from OER Research Hub (2013–2014). *British Journal of Educational Technology*, 46(5), 972–976. Retrieved October, 2017 from <http://oro.open.ac.uk/44051/1/20150811%20BJET%20ORO%20Version.pdf>
- Farrow, R., Perryman, L.-A., de los Arcos, B., Weller, M., & Pitt, R. (2016). *OER Hub Researcher Pack*. OER Hub. Retrieved October, 2017 from <http://oro.open.ac.uk/48034/1/OERHub.ResearcherPack.FINAL.pdf>
- Hilton, J. (2015). *The review project*. Open Education Group. Retrieved October, 2017 from <http://openedgroup.org/review>
- Hilton, J. (2016). Open educational resources and college textbook choices: a review of research on efficacy and perceptions. *Educational Technology Research and Development*, 64(4), 573–590. doi: 10.1007/s11423-016-9434-9
- Hilton III, J., Wiley, D., Fischer, L., & Nyland, R. (2016). *Guidebook to Research on Open Educational Resources Adoption*. Retrieved October, 2017 from <http://openedgroup.org/wp-content/uploads/2016/08/OER-Research-Guidebook.pdf>
- Hoosen, S., Moore, D., & Butcher, N. (2016). *Open Educational Resources (OER) Guide for Students in Post-Secondary and Higher Education*. Retrieved October, 2017 from http://oasis.col.org/bitstream/handle/11599/2093/2016_OER-Guide-for-Students-Post-Sec-HE.pdf?sequence=1
- Iiyoshi, T., & Kumar, M. V. (Eds.). (2008). *Opening up education: The collective advancement of education through open technology, open content, and open knowledge*. Cambridge, MA: MIT Press. Retrieved October, 2017 from https://www.cni.org/wp-content/uploads/2014/07/9780262515016_Open_Access_Edition.pdf

- Inamorato dos Santos, A., Punie, Y., & Castaño-Muñoz, J. (2016). *Opening up Education: A Support Framework for Higher Education Institutions*. Institute for Prospective Technological Studies. JRC Science for Policy Report. doi: 10.2791/293408
- Jhangiani, R.S., Pitt, R., Hendricks, C., Key, J., & Lalonde, C. (2016). *Exploring faculty use of open educational resources at British Columbia post-secondary institutions*. Victoria, BC: BCcampus. Retrieved October, 2017 from https://bccampus.ca/files/2016/01/BCFacultyUseOfOER_final.pdf
- Johnson, L., Adams Becker, S., Estrada, V., Freeman, A. (2015). *NMC Horizon Report: 2015 Higher Education Edition*. Austin, Texas: The New Media Consortium. Retrieved October, 2017 from <https://library.educause.edu/~media/files/library/2015/2/hr2015-pdf.pdf>
- Krelja Kurelovic, E. (2016). Advantages and limitations of usage of open educational resources in small countries. *International Journal of Research in Education and Science (IJRES)*, 2(1), 136-142. Retrieved October, 2017 from <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ijres/article/viewFile/5000123134/50001402>
- Kortemeyer, G. (2013). Ten years later: Why open educational resources have not noticeably affected higher education, and why we should care. *Educause Review Online*. Retrieved October, 2017 from <http://www.educause.edu/ero/article/ten-years-later-why-open-educational-resources-have-not-noticeably-affected-higher-education-and-why-we-should-ca>
- Moore, A., & Butcher, N. (2016). *Guide to Developing Open Textbooks*. Retrieved October, 2017 from http://dspace.col.org/bitstream/handle/11599/2390/2016_Moore-Butcher_Guide-Open-Textbooks.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Orr, D., Rimini, M., & Van Damme, D. (2015). *Open educational resources: A catalyst for innovation*. Paris: Educational Research and Innovation, OECD Publishing. doi: 10.1787/9789264247543-en
- Phalachandra, B., & Abeywardena, I.S. (2016). *Open Educational Resources in the Commonwealth 2016*. S. Mishra & I.S. Abeywardena (Eds.). Burnaby, Canada: Commonwealth of Learning. Retrieved October, 2017 from http://oasis.col.org/bitstream/handle/11599/2441/2016_Phalachandra-Abeywardena_OER-in-Commonwealth-2016.pdf?sequence=4
- Pitt, R. (2015). Mainstreaming Open Textbooks: Educator Perspectives on the Impact of OpenStax College open textbooks. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning (IRRODL)* 16 (4): 133-155. Retrieved October, 2017 from <http://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/view/2381>
- Prasad, D., & Usagawa, T. (2014). Towards development of OER derived custom-built open textbooks: A baseline survey of university teachers at the University of the South Pacific. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 15(4). Retrieved October, 2017 from <http://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/view/1873/3005>
- Robinson, T. J., Fischer, L., Wiley, D., & Hilton, J. (2014). The impact of open textbooks on secondary science learning outcomes. *Educational Researcher*, 43(7), 341–351. doi: 10.3102/0013189X14550275
- The William and Flora Hewlett Foundation (2013). *White Paper: Open Educational Resources. Breaking the Lockbox on Education*. Retrieved October, 2017, from http://www.hewlett.org/wp-content/uploads/2016/08/OER%20White%20Paper%20Nov%2022%202013%20Final_0.pdf
- The William and Flora Hewlett Foundation (2015). *Why we fund open textbooks (and plan to do more)*. Retrieved October, 2017, from <http://www.hewlett.org/why-we-fund-open-textbooks-and-plan-to-do-more/>
- The William and Flora Hewlett Foundation (2017). *Q&A with TJ Bliss: It's an exciting time for open educational resources*. Retrieved October, 2017, from <http://www.hewlett.org/qa-tj-bliss-exciting-time-open-educational-resources/>
- UNESCO/COL (2011, 2015). *Guidelines for Open Educational Resources (OER) in Higher Education*. Retrieved October, 2017 from <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002136/213605e.pdf>
- UNESCO (2012). *2012 Paris OER declaration*. Paris: UNESCO. Retrieved October, 2017 from http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/Events/Paris%20OER%20Declaration_01.pdf
- Weller, M. (2014). *The Battle for Open: How openness won and why it doesn't feel like victory*. London: Ubiquity Press. doi: 10.5334/bam
- Weller, M., de los Arcos, B., Farrow, R., Pitt, B., & McAndrew, P. (2015). The Impact of OER on Teaching and Learning Practice. *Open Praxis*, 7(4), 351-361. doi: 10.5944/openpraxis.7.4.227

- Weller, M., de los Arcos, B., Farrow, R., Pitt, R., & McAndrew, P. (2016). Identifying Categories of Open Educational Resource Users. In P. Blessinger & T.J. Bliss (Eds.), *Open Education: International Perspectives in Higher Education*, (pp. 73–92). doi: 10.11647/OBP.0103.04
- Wenk, B. (2010). Open educational resources (OER) inspire teaching and learning. In *Education Engineering (EDUCON), 2010 IEEE* (pp. 435-442). IEEE. Retrieved October, 2017 from <http://www.ieec.uned.es/investigacion/educon2010/searchtool/EDUCON2010/papers/2010S02G04.pdf>
- Κουής, Δ., Δήμου, Α., Αναστασοπούλου, Χ., & Κουτσιλέου, Σ. (2015). Ηλεκτρονικά Συγγράμματα «Ανοικτής Πρόσβασης» - Μια πρόκληση για την Πολυτεχνειακή κοινότητα του ΕΜΠ. «Πολυτεχνειακά Νέα, 1(1). Ανακτήθηκε Οκτώβριο, 2017 από http://journals.lib.ntua.gr/index.php/polytexneiaka_nea/article/viewFile/930/900
- Κουής, Δ., κ. συν. (2016). «Κάλλιπος» - Το μεγαλύτερο ψηφιακό Αποθετήριο Ακαδημαϊκών Ηλεκτρονικών Συγγραμμάτων Ανοικτής Πρόσβασης. *HealJournal*, 2(1), 10-28. Ανακτήθηκε Οκτώβριο, 2017 από <http://healjournal.seab.gr/index.php/hli/article/view/84/49>
- Κουτσιλέου, Σ. (2017). *Αξιοποίηση των Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων και Πρακτικών στην Ανώτατη Εκπαίδευση* (Αδημοσίευτη Μεταπτυχιακή Εργασία). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα. Ανακτήθηκε Οκτώβριο, 2017 από <https://apothesis.eap.gr/handle/repo/36825>
- Μήτρου, Ν. (2015). *Η Δράση «Κάλλιπος» για την ελληνική Ακαδημαϊκή και Ερευνητική Κοινότητα*. Ανακτήθηκε Οκτώβριο, 2017 από http://www.kallipos.gr/images/20151127_EpistimonikoSinedrio/20151127_NikolaosMitrou.pdf
- Παπαδημητρίου, Σ., & Λιοναράκης, Α. (2013). Ανοικτοί Εκπαιδευτικοί Πόροι και Ανοικτά Μαθήματα στην Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση. *Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*, 7(2A). doi: 10.12681/icodl.583
- Σπανακά, Α., & Καμέας, Α. (2016). Πόσο ανοικτοί μπορεί να είναι οι Ανοικτοί Εκπαιδευτικοί Πόροι (ΑΕΠ); Παραδείγματα εφαρμογής και αξιοποίησης. *Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*, 7(1A). doi: 10.12681/icodl.532